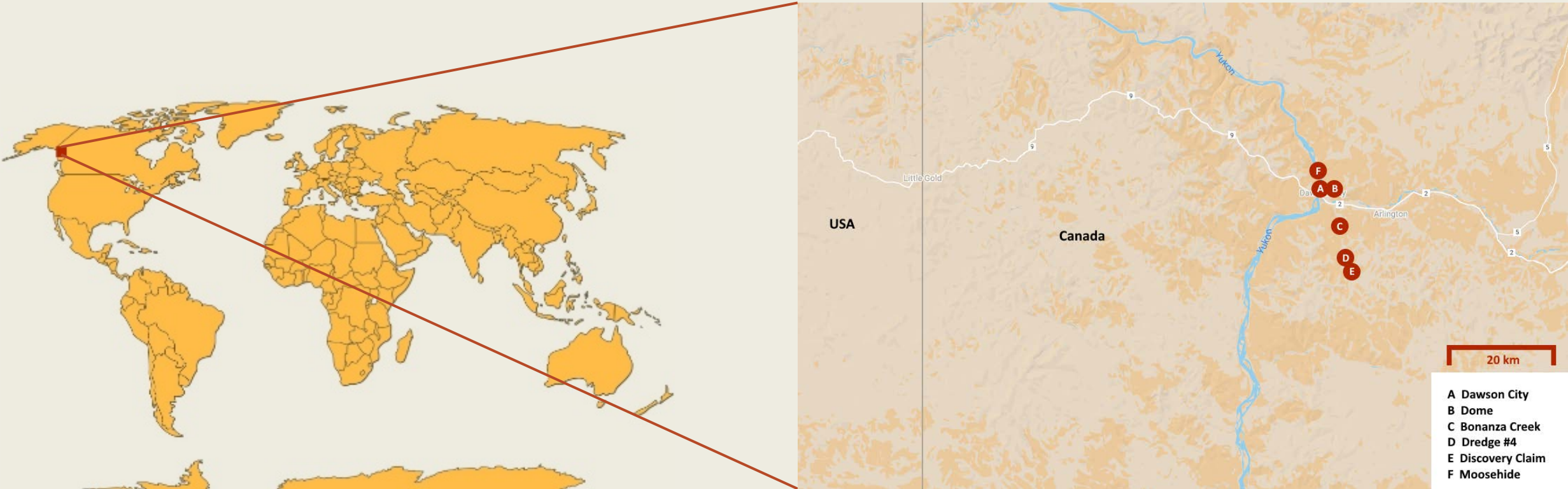

Die zondag op de oever van Rabbit Creek

USA – Canada | Anno 2005

Zaterdag 23 juli | Dawson City 2

Zaterdag 23 juli | Dawson City

Dat de donkere winterdagen in Dawson deprimerend kunnen zijn, geeft Marlene grif toe. Maar al zakt de temperatuur 's winters tussen -40 en -50 °C, toch vindt ze het hier best aangenaam. Het zijn immers droge winters. Je kan je dus kleden tegen de kou, je kan er op uit trekken, je kan vrienden opzoeken, je kan familiefeestjes bouwen. Niet eenzaam in je kot blijven zitten, is haar wijze raad.

Marlene is uit Oostenrijk afkomstig en staat ons in het Visitor Reception Centre te woord. Op haar twaalfde is ze met haar ouders naar Canada geëmigreerd. Een jaartje als verpleegster in Dawson werken, dat zag ze wel zitten. Ondertussen woont en werkt ze hier al 38 jaar.

Een audiowalk door het historische centrum, dat is wat Marlene ons van harte aanbeveelt.

Benieuwd verlaten we het bezoekerscentrum met een cassettespelertje in onze broekzak en een koptelefoon op het hoofd, en proberen eens te meer de sfeer van een voormalig goudzoekersstadje op te snuiven.

Een jaartje als verpleegster in Dawson werken, dat zag ze wel zitten. Ondertussen woont en werkt Marlene hier al 38 jaar

In 1896 was deze plek niet meer dan een moddervlakte aan de samenloop van de Klondike en de Yukon, zo vernemen we. Dat hier amper twee jaar later bijna dertigduizend mensen samenhokten, is nauwelijks te

bevatten. Maar zoals we ondertussen weten, kwam die meute goudzoekers twee jaar te laat op 't appel. Want binnen een week na de eerste ontdekking hadden avonturiers uit de nabije omgeving alle veelbelovende oevers van rivieren en krekens geclaimd.

Eén van de vroegste pioniers was Joe Ladue. Hem mag je gerust de stichter van Dawson City noemen, of beter nog, de William Moore van Dawson City. Zelf goud gaan delven, daar was hij te sluw voor. Zodra hij het spectaculaire nieuws van de eerste ontdekking vernam, claimde hij een terrein van 65 hectare op de moddervlakte aan de rivier. Die plek noemde hij niet Ladue City, maar Dawson City, naar een beroemde Canadese geoloog. Vervolgens verdiende hij een fortuin met de verkoop van de kavels en van het hout dat nodig was om woningen te

bouwen. Per slot van rekening zouden die *greenhorns* zeven winterse maanden van kou, duisternis, ziekte, isolatie en eentonigheid moeten doorstaan.

Front Street

Klondike Kate's restaurant

In 1897 telde men hier al een vijfhonderdtal blokhutten. Goed leven was het er echter niet. Een loonslaaf verdiende 10 dollar per dag, wat precies overeenstemde met de levensduurte in de stad. Rijk werd je er dus niet van.

Front Street is de belangrijkste straat, parallel daarmee loopt het onopvallende [Paradise Alley](#). Daar konden eenzame mannen terecht om tegen betaling gedurende enkele minuutjes van het paradijs te proeven. De eerste jaren waren hier maar liefst 150 prostituees bedrijvig, de bekendste droegen artiestennamen zoals Klondike Kate of Bombay Peggy. Waren de gordijntjes open, dan was mevrouw beschikbaar.

Naarmate Dawson City aan standing won en

vanaf 1900 een deftige stad zou worden, werden de hoertjes zoetjesaan naar de buitenwijken verdreven. Dat steeds meer wetlige echtgenotes hun eenzame mannen kwamen vervoegen, was niet helemaal vreemd aan deze evolutie. De opening van de bibliotheek in 1904 past in diezelfde trend van civilisatie. Maar liefst zesduizend boeken konden er ontleend worden.

Zelfs een krant van drie maanden oud werd gekocht, van boven tot onder en van voor tot achter uitgelezen, en vervolgens doorverkocht

[Palace Grand Theatre](#) bracht niet alleen toneelstukken en muziekkuitvoeringen, er vond ook elke avond een exploot plaats dat op de

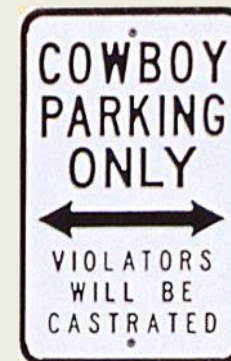
strapatsen van Wilhelm Tell geïnspireerd lijkt. Toen echter op zekere dag de schutter iets minder secuur te werk ging en zijn bevalige assistente na afloop van de vertoning over een duim minder bleek te beschikken dan voordien, werd het spektakel afgevoerd.

Voor een geïsoleerde gemeenschap kan het belang van het [Post Office](#) moeilijk overschat worden. Was er post aangekomen, dan verspreidde dat bericht zich als een lopend vuurtje. Nieuws uit de buitenwereld was een kostbare rareiteit. Zelfs een krant van drie maanden oud werd gekocht, van boven tot onder en van voor tot achter uitgelezen, en vervolgens

doorverkocht. Toen op 28 september 1899 de telegraaf zijn intrede deed, gaf dat een behoorlijke schok. Voortaan werd Dawson City brutaal geconfronteerd met nieuwsberichten die slechts enkele dagen oud waren. Als het ware heet van de naald dus.

Nog steeds biedt Westminster Hotel op 3rd Avenue voedsel en logies aan. Dat doen ze daar al sedert 1898, zonder enige onderbreking.

Gebouwen die verwarmd worden, zomaar op permafrost bouwen? Geen goed idee. Elders in diezelfde 3rd Avenue kan je met eigen ogen vaststellen wat er gebeurt als men dat toch doet. De huiselijke

warmte doet de ondergrond smelten, het gebouw zinkt schots en scheef in het moeras weg dat het zelf gecreëerd heeft. Je woning op palen bouwen, dat is de meest praktische oplossing voor dit probleem.

De een zijn dood is de ander zijn brood, moet men bij Lowe's Mortuary gedacht hebben. Want het hoeft geen betoog dat het zware werk, de onhygiënische omstandigheden en ziektes zoals scheurbuik een zware tol eisten. Voor een vooruitziend begrafenisondernehmer als Lowe was het elke herfst vaste prik om alvast wat grafkuilen op voorhand te graven. Zo kon hij ook 's winters, als de grond keihard bevroren was, elke nieuwe klant zonder uitstel een eeuwige rustplaats bezorgen. Maar de natuur laat zich niet zo gemakkelijk kisten. Na een epidemie zat hij een winter lang met boventallige lijken opgescheept.

sinecure. Al het goud dat er opgeslagen lag, smolt samen tot één grote brok. Daar konden de respectievelijke eigenaars allerm minst mee lachen.

Slechts een vijftal maanden per jaar, van midden mei tot midden oktober, is de Yukon bevaarbaar. Indertijd maakten zo'n 250 raderstoomschepen daar dankbaar gebruik van. Een boot in aantocht, dat was altijd een feest in het geïsoleerde Dawson. Want die bracht post en vooral vers voedsel mee. Zodra zijn stoomfluit van op grote afstand te horen was, liet iedereen vallen waarmee hij bezig was en spoedde zich naar de kade.

Na afloop van de vertoning bleek de assistente van de schutter over een duim minder te beschikken dan voordien

Effect van permafrost

Het gebouw zinkt schots en scheef weg in het moeras dat het zelf gecreëerd heeft

Waar goud boven water komt, mag een bank niet afwezig blijven. In mei 1898 was de Bank of British North America er als de kippen bij om in Dawson een kantoor te openen waar je goud kon omzetten in contant geld. Zeer tot tevredenheid van de

Canadese overheid overigens, want zij zag Dawson City in die verre uithoek niet graag tot een Amerikaanse enclave uitgroeien vanwaar de plaatselijke rijkdommen naar de USA zouden afvloeien.

Het zat de bank echter niet mee. Tijdens een winter brandde ze volledig uit. Bij een temperatuur van -45 °C is blussen nu eenmaal geen

ten. Met Japanners die inmiddels op de Aleoeten ge-land waren, was dat meer dan nodig. Samen met de voltooiing van de Klondike Highway vormde de Alcan echter de doodsteek voor de raderstoomschepen op de Yukon. Tegenwoordig geniet de SS Keno hier in een droog-dok van een welverdiend pensioen na een carrière van bijna dertig jaar.

Dat we in het [Dawson City Museum](#) meteen met die le-gendarische zestiende au-gustus in 1896 geconfron-teerd worden, ligt voor de hand. Want wat die dag ge-beurde, zou de hele regio voorgoed veranderen. Het was de spreekwoordelijke vleugelslag van een vlinder die een orkaan veroorzaakte. De Klondike Gold Rush zou het noorden definitief van

Eén van die boten was de [SS Keno](#), een hek-wieler met een enorm schoepenrad aan de achterzijde. Volledig in hout gebouwd be-droeg zijn diepgang nooit meer dan 90 cm – zelfs niet als hij boordevol zilver-, lood- en zinkertsconcentraat zat. En dat was meer dan nodig op de smalle, snelstromende zijri-vieren van de Yukon. Want daar wemelde het van rotspartijen net onder het waterop-pervlak en van zandbanken die tijdens de len-tedooi weleens van positie veranderden.

Een boot in aantocht, dat was altijd een feest in het geïsoleerde Dawson

De ironie wil dat de SS Keno in 1942 ingezet werd om personeel en uitrusting van het Amerikaanse leger te vervoeren. Hun taak was het de Alaska Highway aan te leggen om Alaska voor snel troepentransport te ontslui-

zijn imago van onherbergzaam gebied bevrij-den. Een ware stampede kwam op gang, die wereldwijd tot de verbeelding zou spreken. Van alle *gold rushes* overal ter wereld is die van de Klondike één van de beroemdste. Ze heeft zich zelfs in ons collectief geheugen ge-nesteld. Dat danken we onder meer aan no-velles zoals *The Call of the Wild* van Jack Lon-don en aan films zoals de onvergetelijke *Gold Rush* van Charlie Chaplin.

Neem je enkel de goudopbrengst in overweging, dan kwamen de meeste goudzoekers niet eens uit de kosten

Neem je daarentegen enkel de goudop-brengst in overweging, dan ontstaat een an-der beeld. Ongeveer dertig miljoen dollar aan goud werd tussen 1897 en 1899 opgedol-ven. Zou je dat bedrag in gelijke mate over alle gouddelvers verdelen, dan zouden ze

niet eens uit de kosten komen. Enkelingen konden met hun opbrengst een extravagant leven opbouwen, de overgrote meerderheid kwam er echter berooid uit. Maar het waren die enkelingen die de mythe in stand hielden.

Hoe het er op die zondagnamiddag in 1896 op de oever van Rabbit Creek precies aan toegegaan is, daarover lopen de bronnen sterk uiteen. In het museum worden alleszins vier personen met de oorspronkelijke ontdekking in verband gebracht – Kate Carmack, haar broer Jim Skookum, haar neef Charlie Tagish en haar man Georges Carmack. Georges was de enige blanke in het gezelschap, de andere drie behoorden tot de First Nation Tagish.

Dat ook Kate Carmack vermeld wordt, is vrij uitzonderlijk. In vele bronnen wordt haar bijdrage immers doodgezwegen – *history* is nog steeds *his story*, zoals Jennifer ons in Skagway al voorhield. Dat ze van inheemse afkomst was, zal ook wel een rol gespeeld hebben. Oorspronkelijk heette ze Shaaw Tlaá.

De pay streak bloot leggen was geen eenvoudige klus, want eerst moest twee tot drie meter permafrost afgegraven worden

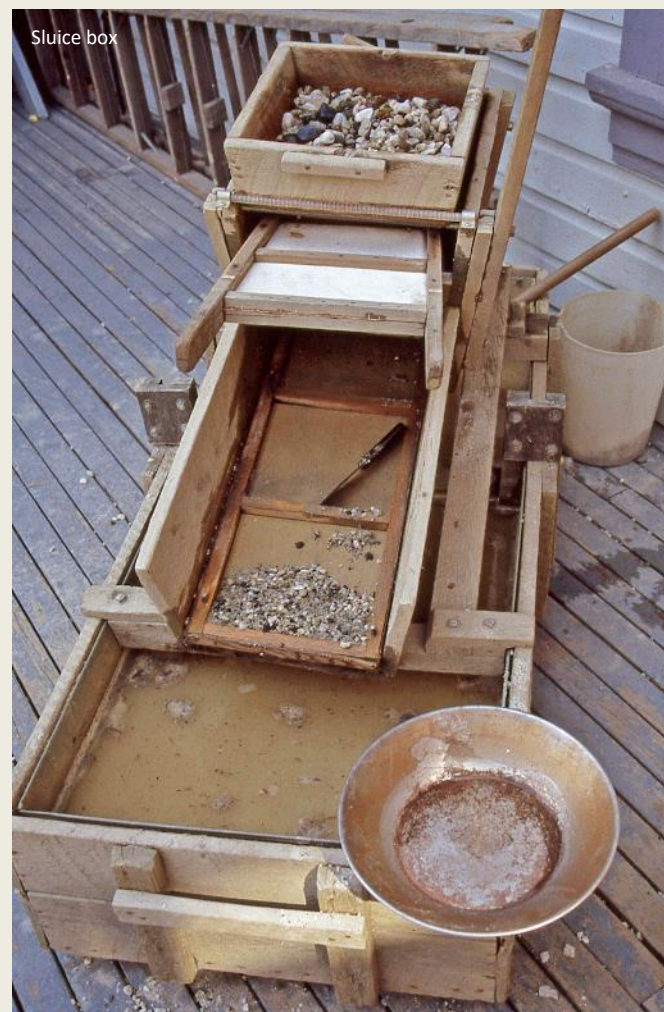
Alleszins was het een van deze vier pioniers die in de rivier iets zag schitteren. Misschien was het George Carmack, misschien was het Jim Skookum. Het is zelfs niet uitgesloten dat het Kate Carmack was. Maar het was George

Carmack die de ontdekking in het nabijgelegen Forty Mile uitsluitend op zijn naam liet registreren, onder het mom dat de inheemse bevolking geen registratierechten had. Al spoedig zou Rabbit Creek tot Bonanza Creek herdoopt worden, de naam waaronder het riviertje wereldberoemd zou worden. Maar het zou nog twee jaar duren vooraleer de stampede van goudzoekers hier zou arriveren.

Placer gold mining, zo noemt het museum de techniek die door de goudzoekers toegepast werd. Dat betekent dat ze goud uit het riviersediment probeerden te winnen. Dat goud was door erosie uit goudaders hoog in de bergen vrijgekomen en door de rivier naar het dal meegevoerd. In de loop der tijden was het daar door zijn gewicht steeds dieper in de gravel weggezakt tot het op het vaste gesteente stootte.

Het kwam er dus op aan die onderste laag, de zogenaamde *pay streak*, bloot te leggen. Geen eenvoudige klus, want daartoe moest je eerst twee tot drie meter permafrost afgraven. Dat was een typische winterjob. Aanvankelijk werd de permafrost met houtvuren bewerkt, maar dat was een dure affaire, want om een kubieke meter permafrost te ontdooien had je een kubieke meter hout nodig. Later schakelde men op stoomspuiten over. Die bliezen hete stoom over de permafrost. Nog later gebruikte men gewoon koud water, maar dan onder hoge druk.

Zodra de aarde tot op het vaste gesteente uitgegraven was, begon men de *pay dirt* naar boven te halen, de bagger waarin men de aanwezigheid van goud kon vermoeden. Pas in de lente, als er voldoende water beschikbaar was, kwam het uur van de waarheid – de *pay dirt* werd gezeefd. Zodra hij daarmee klaar was, trok de goudzoeker naar de stad om zijn opbrengst te verzilveren. Daarna

trakteerde hij zichzelf op zijn jaarlijkse *clean-up* bij de kapper, zijn jaarlijkse warme bad en wie weet op welke andere frivoliteiten.

Tot zover de theorie. Hoe die *pay dirt* in de praktijk gezeefd wordt, dat zal John, een van de medewerkers van het museum, ons tonen. In een grote emmer mengt hij vier ruwe goudkorreltjes, zo mogelijk nog kleiner dan een erwt, doorheen een smurrie van kiezel en zand die hij op de parking opgescheept heeft. Dat mengsel moet voor de *pay dirt* doorgaan. *De bedoeling is dat ik straks deze vier goudkorreltjes recupereer*, grinnikt hij.

Om te beginnen stort hij de *pay dirt* over de zeef bovenaan de *sluice box* uit. Vervolgens giet hij daar ruimschoots water over, terwijl hij hevig met het houten apparaat schudt. Zo blijven de grote keien in de zeef achter, terwijl het fijnere materiaal door de zeef zakt en op een wasgoot met dwarslatten belandt. De zwaardere elementen – waaronder in principe het goud – komen achter die dwarslatten vast te zitten, terwijl het lichtere gruis met het stromend water over de wasgoot weg gutst.

Sommige goudzoekers werden stinkend rijk, anderen vonden helemaal niets

Met een schep brengt John die residu's nu

in een ronde goudpan over. Door de inhoud van de goudpan voorzichtig te walsen, op het juiste moment het water af te gieten en dan weer nieuw water toe te voegen, slaagt hij er gaandeweg in steeds meer van het lichtere gruis af te voeren. Tot onze niet geringe verbazing houdt hij uiteindelijk enkel de vier goudkorrels over.

Van links stroomt het heldere water van de Klondike de modderbruine Yukon in

Maar de demonstratie is nog niet ten einde. John verhit het goud tot zijn smelttemperatuur van 1 860 °C en giet het in een kruisvormige gietvorm. Een echt kunstwerk is het niet, maar met enige fantasie herkennen we toch een kruisje in het eindproduct.

Toch bleef al dat wroeten voor de goudzoekers een loterij. Hoe de *pay streaks* zich door

Klondike (helder water) stroomt in Yukon (chocoladebruin water)

over de weidse omgeving uit. Aan onze voeten liggen de gebouwen netjes geordend volgens een perfect schaakbordpatroon, alsof dit nooit een chaotisch goudzoekersstadje was.

Van links stroomt het heldere water van de Klondike de modderbruine Yukon in. Enkele honderden meters ver slaagt het erin zijn reinheid te handhaven, maar tegen de toevloed aan slibwater is het uiteindelijk niet opgewassen. Zover we kijken kunnen, kronkelt de machtige Yukon tussen groene heuvels door, zowel stroomopwaarts als stroomafwaarts. En de dikke blauwe bessen die op de helling groeien, zijn heerlijk.

De plaats waar het in 1896 allemaal begon, de fameuze [Bonanza Creek](#), bevindt zich ongeveer zestien kilometer ten zuidoosten van Dawson City. Op weg daarheen stoten we op

Yukon (stroomopwaarts)

het bevroren grind van de rivierbeddingen slingerden, was immers niet te voorspellen. Sommige goudzoekers werden stinkend rijk, anderen vonden helemaal niets. *Greenhorns* moesten zich met de overschotjes aan de randen van de krekten tevreden stellen. Toch was dat niet altijd balen. Want al werden de hellingen boven de krekten door meer ervaren

goudzoekers waardeloos geacht, toch bleken ze soms even rijk te zijn als de rivierbedding.

Wat de [Corcovado](#) met zijn reusachtig Christusbeeld is voor Rio de Janeiro, is de [Dome](#) voor Dawson City. Nergens in de stad ontgaat je het monumentale silhouet van deze granieten puist. We rijden naar boven en kijken van op een hoogte van 873 m

Yukon (stroomafwaarts)

Dredge #4, een gevaarte van acht verdiepingen hoog. Het lijkt wel een boot die door een stuurfout op land verzeild is. Dergelijke enorme baggermachines luidden in het begin van de 20e eeuw de overgang in van de artisanale naar de industriële goudwinning. Minder rendabele kavels ontginnen gingen nu ook tot de mogelijkheden behoren.

De emmerbaggermolen dreef op het water van de vijver die ze zelf creëerde

Dredge #4 doet ons sterk aan een boot denken, maar in feite is ze dat ook. Want deze emmerbaggermolen dreef op het water van de vijver die ze zelf creëerde. Meteen valt ons de lange graafarm op, bijna 33 meter lang, die vooraan uit het gevaarte steekt. Daarmee wroette ze zich een weg door het sediment, terwijl een doorlopende ketting met 72 emmers de opgegraven specie naar de buik van het monster overhevelde. Dat gebeurde tegen het ongelooflijke tempo van 22 emmers per minuut. Elke drie seconden

dus schraapte zo'n metalen emmer baggerspecie op. We proberen ons het kabaal voor te stellen.

Aan boord onderging de *pay dirt* een aantal bewerkingen die ten gronde niet zoveel verschilden van wat John ons in het museum toonde. In een lange trommel werden de grote keien eruit gezeefd, vervolgens werd het fijnere materiaal in troggen geschud en gespoeld tot de ruwe goudkorrels in een dikke kokosmat vast kwamen te zitten. Zo kreeg men ongeveer 75 % van het aanwezige

goud te pakken. Veiligheidshalve was daarachter nog een tweede, kleinere installatie gemonteerd. Die wist nog eens 20 % van het goud op te vissen.

Zesenvestig jaar lang was Dredge #4 bedrijvig, van 1913 tot 1959. Ze is de grootste emmerbaggermolen die Noord-Amerika ooit gezien heeft. Vierentwintig uur per dag, zeven dagen op zeven was ze jaar na jaar van eind april tot eind november aan de slag. Elke dag verzette ze bijna 14 000 m³ grind. In totaal zou ze daar negen ton goud uit tevoorschijn halen. Maar waar ze zich door de aardlagen

gewroet had, bleef enkel een maanland-
schap achter.

*Waar de baggermolen zich door de
aardlagen gewroet had, bleef enkel
een maanlandschap achter*

Nauwelijks anderhalve kilometer verder tref-
fen we [Discovery Claim](#) aan, achteraf zo ge-
noemd omdat hier op 16 augustus 1896 het
eerste goud gevonden werd. Yukon heeft er
zijn Discovery Day aan overgehouden, zijn
jaarlijkse vrije dag op 16 augustus. Op de her-
denkingssteen lezen we het bekende verhaal
van de ontdekking. Skookum Jim, Tagish
Charlie en George Carmack passeren de re-
vue. Maar naar Shaaw Tlaá, alias Kate Car-
mack, is het vergeefs zoeken.

*Zonder het te beseffen schermde Chief
Isaac zijn volk af van de besmettelijke
ziekten die elders de autochtone
bevolking gedecimeerd hadden*

Te midden van alle heisa zou je het bijna ver-
geten, maar dit land was niet onbewoond
toen de goudzoekers op het toneel versche-
nen. Eeuwenlang beschouwden de Tr'ondëk
Hwëch'in de oevers van deze rivieren en de
omringende bergen als hun heimat. Hun
naam hadden ze alvast niet mee om zich van
een blijvend plekje in ons geheugen te verze-
keren. Maar daar probeert het [Dänojà Zho
Cultural Centre](#) iets aan te doen.

Sinds mensenheugenis hielden de Tr'ondëk
Hwëch'in 's zomers hun kamp op Tr'ochëk,
op de linkeroever van de Klondike. Daar vis-
ten ze op zalm die kwam paaïen en joegen ze
op elanden die graasden in de vlaktes. Dat al
een kwarteeuw lang westerse avonturiers de
oevers van de Yukon en de Klondike aande-
den, daar hadden ze mee leren leven.

Maar toen vanaf 8 juni 1898 een vloot van
zevenduizend bootjes met 28 000 goudzoe-
kers aan boord over de Yukon kwam aandrij-
ven, was dat andere koek. De nieuwkomers
strekten op de rechteroever van de Klondike
neer, pal tegenover Tr'ochëk. Uiteindelijk
zou op die plek Dawson City verrijzen.

Chief Isaac nam het zekere voor het onze-
kere. In overleg met de Anglicaanse kerk en
de immer bedrijvige *mounties* leidde hij zijn
volk naar [Moosehide](#), een plek vijf kilometer
stroomafwaarts langs de Yukon. Een betere
beslissing kon hij nauwelijks getroffen heb-
ben. Want zonder het te beseffen schermde
hij zo zijn volk af van de besmettelijke ziekten
die elders de autochtone bevolking gedeci-
meerd hadden.

Fascinerend is het, het beeld dat het cultu-
reel centrum Dänojà Zho van deze bescha-
ving naar voren brengt. Van de moedige po-
gingen om onder meer via cd's en dvd's de
wegkwijnende taal en cultuur van de Tr'on-
dëk Hwëch'in in stand te houden, kunnen we
alleen maar onder de indruk zijn. Net zoals
we dat waren van het enthousiasme van
Brandon, Christina en Sam in Prince Rupert.

Maar een ongemakkelijk gevoel van scepti-
cisme over de duurzaamheid van deze pro-
jecten kunnen we nauwelijks onderdrukken.

[Top](#)

Jaak Palmans
© 2005, 2020

[Terug naar Pacomaja](#)